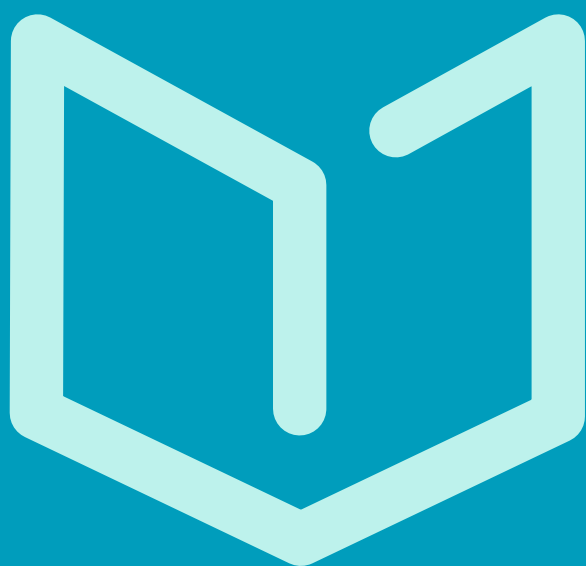

Сила та радість навчання

Маніфест про
навчання дорослих
у XXI столітті

EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

Маніфест про навчання дорослих у XXI столітті

EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

Видавець: Європейська асоціація освіти дорослих — ЄАОД

Текст: Зміст Маніфесту — спільна робота персоналу, правління та членів ЄАОД

ЄАОД (2024). Маніфест про навчання дорослих у XXI столітті. Сила та радість навчання. ЄАОД

Верстка оригіналу: Ніна Туріна, Studio Nooon

Переклад: Наталя Сліпенко

Верстка української версії: Олена Зенченко

Рік: 2024

Переклад на українську мову став можливим за сприяння Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку.

Ця публікація підготовлена за фінансової підтримки Міністерства освіти та культури Фінляндії.

Фінансується Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні Європейське виконавче агентство з освіти та культури не несуть відповідальності за зміст публікації.

За сприяння

Федеральне Міністерство
економічного співробітництва
та розвитку

DVV International

MINISTRY OF
EDUCATION AND CULTURE
FINLAND

Co-funded by
the European Union

Сила та радість навчання

Європейська асоціація освіти дорослих (ЄАОД) цим маніфестом пропонує створити Європу, що навчається:

Європу, яка може позитивно формувати своє майбутнє з усіма необхідними навичками, знаннями та компетенціями. ЄАОД з її 120 членами у 43 європейських країнах пропонує застосувати заходи по всій Європі, щоб розвинути суспільство, яке здатне давати раду з викликами нашого часу за допомогою навчання та освіти дорослих.

Цим маніфестом ми хочемо продемонструвати, як навчання й освіта дорослих (НОД) можуть допомогти у розв'язанні багатьох викликів у Європі. У ньому зібрано аргументи, дані досліджень, найкращі практики та розповіді учнів. Усі вони покажуть, що навчання й освіта дорослих допомагають змінити життя людей і трансформувати цілі суспільства.

Ми також хочемо наголосити на радості від навчання. Навчання та освіта дорослих мають багато переваг — учні отримують більше впевненості, більше соціальних контактів, краще здоров'я та багато інших переваг. Розуміння та переживання радості навчання повинно і може стати частиною життя кожного й кожної.

Створімо Європу, що навчається, де ми всі можемо відчувати і силу, і радість навчання!

Що ми маємо на увазі під навчанням і освітою дорослих?

Навчання й освіта дорослих включають три ключові сфери знань і навичок. Перша — грамотність і базові навички, друга — безперервна освіта та професійні навички, а третя — ліберальна, народна й громадська освіта і навички громадянства.

Кінцева мета НОД полягає в тому, щоб дорослі протягом усього життя могли повноцінно брати участь у житті суспільства включно зі сферою праці. НОД дозволяє людям розвивати необхідні здібності, щоб реалізувати свої права та керувати власним життям. Воно сприяє особистому та професійному розвитку, тим самим підтримуючи активнішу участь дорослих у суспільствах, спільнотах та середовищі. Також НОД є однією з передумов екологічного й інклюзивного економічного добробуту та гідної праці.

Таким чином, НОД — «критично важливий інструмент боротьби з бідністю, покращення рівня здоров'я та добробуту і сприяння формуванню стійких суспільств, які навчаються»¹.

НОД має давні традиції в багатьох країнах Європи. Різними мовами це звучить як

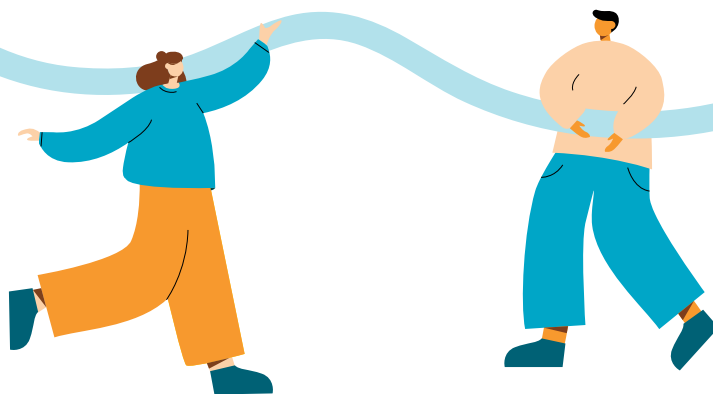
«folkbildning» або «Volksbildung» або «educación popular». Ми об'єднуємо всі форми навчання, але зосереджуємося на неформальному та загальному навчанні та освіті дорослих.

Європейська асоціація освіти дорослих (ЄАОД) та її 120 членів у 43 країнах визначили наступні ключові принципи навчання та освіти дорослих:

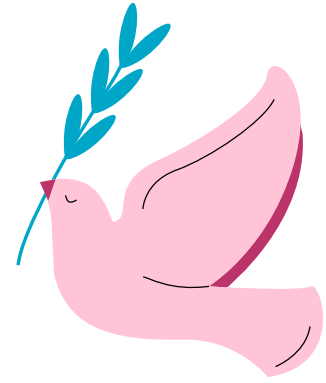
- Навчання й освіта дорослих (НОД) — це право людини й елемент загального блага.
- Кожен має право на доступ і участь у високоякісному НОД і повинен мати можливість це зробити.
- НОД може змінювати життя, родини, райони та громади. Воно може змінити окремі країни та всю Європу на краще.
- Вчитися можуть усі. Зокрема — люди різного віку, з різним досвідом, з різних громад, а також нейровідмінні особи.
- НОД — неодмінна частина демократичних суспільств і структур.
- НОД має ґрунтуватися на цінностях просування суспільної інклюзивності, рівності й поваги до різноманіття.
- У центрі розробки, методології, процесу та результатів НОД має бути сам учень.
- НОД може допомогти учням активніше брати участь у житті суспільства.

¹ UNESCO Institute for Lifelong Learning, “UNESCO Recommendation on Adult Learning and Education (RALE),” accessed [15.04.2024], <https://www.uil.unesco.org/en/adult-education/unesco-recommendation>.

- Моделі народних вищих шкіл, громадської освіти й народної освіти забезпечують трансформаційний досвід НОД для суспільного й загального блага.
- НОД має бути гнучким і забезпечувати інклюзивні, комплексні системи підтримки, щоб включати людей з вразливих чи маргіналізованих спільнот і/або людей з низьким рівнем базових навичок.
- У рамках НОД слід докладати зусиль, щоб комунікувати з учнями з вразливіших груп, щоб подолати так званий «ефект Матвія» (коли люди, які вже мають вищий рівень освіти, мають більше можливостей навчатися), напр., шукати можливості спілкуватися з ними на роботі — щоб уникнути виключення осіб з обмеженим рівнем формальної освіти.
- Використання підтримувальних, соціально інклюзивних і творчих методів та практик забезпечує значущий, трансформаційний досвід навчання, який надихає учнів. Це особливо важливо для людей, які втратили довіру до системи формальної освіти через негативний досвід у минулому.
- НОД покращує самопочуття, психічне здоров'я, а також особистий розвиток і розвиток громади.
- Професійні та кваліфіковані викладачі у сфері освіти дорослих (яких також називають тьюторами, тренерами чи вчителями) та інший персонал відіграють ключову роль у формуванні якісних, успішних програм НОД.
- Розвиток потенціалу та практика рефлексії в НОД мають критичне значення для адаптації й готовності до змін у навчанні та викладанні.
- Співпраця (на інституційному, місцевому, регіональному, європейському та глобальному рівнях) має вирішальне значення для видимості НОД та для навчання рівних і обміну успішним досвідом.
- У розділі «Рекомендації» цього маніфесту ви знайдете пропозиції щодо того, як втілити ці принципи в реальність.

Мир і демократія

Виклики:

- Погіршення ситуації з мовою ворожечі, радикалізацією, популізмом, ксенофобією, антисемітизмом і запереченням наукових доказів, що часто підкріплюються соцмережами та фейковими новинами
- Посилення авторитарних настроїв, напружена геополітична ситуація, тривожні результати виборів і зміни у поведінці виборців
- Збройні конфлікти та надзвичайні ситуації в Європі та за її межами

Що в цій ситуації може зробити навчання й освіта дорослих:

НОД — ключовий інструмент розвитку критичного мислення, а також активного й натхненного громадянського суспільства. Водночас НОД створює безпечний простір для розвитку активного громадянства. Воно має давню традицію сприяти налагодженню зв'язку між людьми з різних країн, а також примиренню. Громадянські навички й відповідне навчання можуть підвищувати рівень довіри та врівноважувати наративи ненависті. Це потрібно застосовувати не лише в Європі, а й в усьому світі. НОД може сприяти розумінню й формуванню почуття відповідальності серед європейців за колоніальне минуле та його механізми, чимало з яких діють і досі.

Також НОД лежить в основі розуміння цифрового світу й відіграє ключову роль у формуванні високого рівня медіаграмотності. НОД об'єднує людей і розвиває порозуміння між учнями та різними групами людей.

Отже, НОД стає простором взаємодії, співпраці та поваги. НОД посилює й відновлює громадянське суспільство, створюючи почуття відповідальності та приналежності до Європи та світу. Демократія можлива лише завдяки широкій участі населення в ухваленні рішень, а також критичній оцінці політичних і суспільних проблем усіма громадянами та зацікавленими сторонами.

ЄАОД та її члени виступають за тверду відданість Європі та європейським цінностям. Ми віримо, що мир, демократія, міжкультурний діалог, соціальна справедливість і співпраця є ключовими для Європи поваги, участі та єдності.

Демократія й навчання та освіта дорослих в Європі мають спільне коріння та спільну історію. Багато організацій НОД було створено в результаті емансипаційних рухів (організаціями робітників, жінок, релігійними організаціями тощо), а отже, вони були ключовим елементом розвитку демократичних структур, соціальних держав і, зрештою, процвітання Європи.

Доказова база

Престон (2004) проаналізував вплив НОД на громадянське життя учнів і формування цінностей, зокрема толерантності. Індивідуальне залучення до освіти часто передре активнішому залученню в громадське життя, бо «що більше учні залучені у свою освіту, то швидше вони в середньому готові відігравати позитивну роль у громадському житті»². Ба більше, НОД веде до збільшення расової толерантності та підвищує ймовірність голосування на виборах. Престон виявив, що навчання впливає на неформальну та формальну громадянську участь. Воно допомагає людям будувати, підтримувати, розформувувати, змінювати та збагачувати їхні соціальні мережі.

Крім того, навчання впливає на формування цінностей. Наприклад, респонденти та респондентки повідомляли про зміни свого рівня толерантності, розуміння та поваги до інших. Сучасне дослідження Сміта і Дачворт (2023) «критикує політику скорочення навичок у подальшій освіті та підкреслює вплив університетів і навчання впродовж життя на соціальну справедливість для осіб, їхніх родин і спільнот»³. Громадянське та соціальне залучення як результат навчання також аналізувала Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)⁴.

УСПІШНА ПРАКТИКА

06

Громадянська дипломатія

Глобальні виклики виходять за межі національних кордонів, і знайти рішення можна лише шляхом міжнародної співпраці — як на політичному, так і на соціальному рівні. Концепція «громадянської дипломатії» лягла в основу мережі Urban X-Change⁵, яка надає дев'яти Німецьким центрам освіти дорослих (Volkshochschule) й аналогічним організаціям у Британії, Україні та США можливість проводити міжнародні культурні й освітні заходи у тісній співпраці з відповідними міськими органами влади та місцевим громадянським суспільством.

Порядок денний на період до 2030 року встановлює тематичну базу, що включає різні аспекти від поводження з відходами, навчання про мир та створення культури гостинності для мігрантів до досвіду ЛГБТКІА+ спільнот. Таким чином, проєкт не тільки уможливорює взаємне навчання та обмін досвідом, але також покращує розуміння країн-партнерів.

² John Preston and Leon Feinstein, *Adult Education and Attitude Change: Wider Benefits of Learning Research Report No. 11*, (<https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10015019/>, 2004).

³ Rob Smith, and Vicky Duckworth. *Transformative Teaching and Learning in Further Education: Pedagogies of Hope and Social Justice* (DOI: 10.1332/policy-press/9781447362326.001.0001, 2023).

⁴ Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), accessed [15.04.2024], <https://www.oecd.org/education/ceri/understandingthesocialoutcomesoflearning.htm>.

⁵ Urban X-Change Network, accessed [15.04.2024], <https://www.urbanxchange-network.org/>.

Роль навчання у кризовій ситуації

Внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року постачальники послуг НОД в Україні змушені були пристосуватися до нових реалій життя. Однак головна роль викладачів не змінилася — вони розвивають навички учнів і підтримують спільноти, збільшуючи стійкість кожної людини за допомогою освіти та навчання — чи то з питань психічного та фізичного здоров'я, чи то щодо виживання у кризовій ситуації, чи то щодо адаптації в новому регіоні України чи за кордоном.

У Центрі НОД у Нікополі на півдні України — лише за кілька кілометрів від АЕС, яку захопили протягом першого етапу повномасштабної війни — були швейні машинки, і вони залучили 40-45 жінок на короткі кількадевні курси — учениці розпочали шити одяг для армії та територіальної оборони, а також виготовляти аптечки.

Постачальники послуг НОД продовжують роботу та розробляють нові короткострокові професійні курси для ВПО, ветеранів і людей, які втратили роботу. Вони намагаються надавати психологічну підтримку через індивідуальні заняття та спеціальні групові заняття з використанням арт-терапії. Багато тренувань проходять у бомбосховищах. Розуміння важливої ролі НОД в суспільстві зростає дуже швидко, існує великий попит на програми неформальної освіти дорослих, і вже є позитивний досвід продовження фінансування неформальної освіти дорослих з бюджетів місцевих громад.

Історія учениці

— Айріні, Німеччина

“Привіт, мене звати Айріні, і я вже понад рік навчаюся у Вищій школі Бохум. Я сама з Греції, а в Німеччині живу з 2015 року. Раніше в мене був не надто позитивний досвід зі школами, тому я й покинула навчання. Але відколи я почала вчитись у Вищій школі, я змінила свою думку.

З самого початку я відчувала, що маю докласти зусиль, і що мені гарно викладають матеріал. Навіть спілкування з іншими учасниками було майже завжди позитивним. Я дізналася про Вищу школу Бохум від агентства з працевлаштування.

Спершу мені було страшно повертатися до навчання, зокрема через те, що в мене не ідеальна німецька. Але викладачі у Вищій школі мене підтримали, і тепер мій рівень німецької значно покращився. Вища школа допомогла мені зрозуміти, що я можу робити зі своїм життям і як хочу розвиватися.

Я дуже рада, що почала ходити у Вищу школу, і раджу це всім, у кого в житті якісь проблеми чи хто хоче надолужити пропущене навчання. Завдяки проекту, над яким ми працювали разом половину навчального року, я зрозуміла, що не має значення, звідки люди чи хто вони. У нас всіх є спільний світ і спільна мета його зберегти.”

Екологічна сталість і зелений перехід

Виклики:

- Зміна клімату та її наслідки
- Екологічні проблеми, такі як втрата біорізноманіття, харчові відходи, забруднення повітря, забруднення пластиком, деградація ґрунту
- Досягнення та реалізація Цілей сталого розвитку

Що в цій ситуації може зробити навчання й освіта дорослих:

НОД сприяє сталості на всіх рівнях не лише формуючи навички, знання та компетенції. НОД надає інформацію, простір для дискусії та творчості, щоб сформувати новий стиль життя, створити нові проекти та підходи, необхідні для зеленого переходу та сталого розвитку. Сюди належать практичні рішення дуже конкретних проблем (напр., вторинної переробки й апсайклінгу матеріалів, міського садівництва та міського бджільництва), а також можливості діалогу та ширших соціальних обговорень, щоб зрозуміти роль усіх зацікавлених сторін і витоки проблем. Як показують успішні практики, НОД може сприяти інноваційним способам життя, навчання та роботи.

Розв'язання проблеми кліматичної кризи може здаватися занадто масштабним, щоб можна було долучитися на рівні окремої особи чи громади. Проте багатство та

різноманітність прикладів, якими дорослі громадські організатори поділилися з ЄАОД, показують, що багато зусиль на низовому рівні вже реалізуються. Хоча місцеві контексти та особисті мотиви можуть бути різними, цінності суб'єктності, емпатії й діалогу проявляються в них усіх. Дивлячись на глобальний Порядок денний до 2030 року, НОД сприяє досягненню всіх 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), створюючи підвалини змін у соціальній, політичній, економічній, екологічній і культурній сферах. У кожній із 17 цілей принаймні одна ціль передбачає навчання, освіту або, принаймні, підвищення обізнаності щодо освіти. У той же час, НОД та навчання впродовж життя — не лише наскрізна мета та метод досягнення ЦСР; вони також самі по собі становлять конкретну мету. Відповідно до ЦСР4, інклюзивні й рівні можливості якісної освіти та навчання впродовж життя мають бути доступні для всіх людей.

⁶ Shinyoung Jeon (OECD): Adult education and training for green transitions; In The role of adult education in fostering environmental awareness; The role of adult education in fostering environmental awareness; Vienna 2020; p. 11 – 16.

Доказова база

Перехід до зеленої економіки⁶ вимагає змін у всіх сферах і видах зайнятості, і саме тут професійна освіта і навчання та НОД відіграють ключову роль. Органи влади повинні усвідомлювати важливість цієї ролі, продумуючи фінансування економічного відновлення. Це може включати нові навички для нових професій, наприклад, у сфері відновлюваної енергетики, покращення чи зміну навичок в існуючих професіях, наприклад, перехід до органічного фермерства та управління відходами — в усіх цих випадках НОД і розвиток навичок — неодмінна передумова майбутнього економіки та робітників.

УСПІШНА ПРАКТИКА

Проєкт паспорту громадянина

У «Паспорті громадянина 2030»⁷ — проєкті Народного університету Юра, Швейцарія — учасники отримують бали НОД у чотирьох категоріях навчальних видів діяльності: навички екологічної сталості, навички слухання та аналізу, навички розбудови спільнот і соціальної інклюзії, а також навички фізичного і психічного добробуту. Таким чином, ці чотири категорії включають ширші навички, необхідні для сталості та зеленого переходу. Беручи участь у заняттях НОД власники «паспортів» можуть збирати бали і отримувати «штампи». Бали також можна збирати, читаючи вибрані книжки з Бібліобуса — автобуса-бібліотеки, який відвідує села та віддалені райони з обмеженим доступом до публічних бібліотек. Раз на рік «найкращі» учні, які отримали найбільшу кількість штампів, отримують приз.

УСПІШНА ПРАКТИКА

Сонячна кулінарія у Грузії

У рамках грантової програми DVV International «Інновації в освіті дорослих» інтерактивний музей «Шукура» реалізував проєкт «Сонячна кухня, або параболоїдна сонячна плита»⁸. У проєкті представили використання енергії сонячного світла як одного з найбільш ефективних природних ресурсів і популяризували екологічно чисті методи приготування їжі на сонці в Грузії. З цією метою музей Шукура створив п'ять сонячних плит і роздав їх п'ятьом центрам НОД у Грузії.

Проєкт підвищує обізнаність про ефективне використання природних ресурсів та пропонує місцевій громаді альтернативний спосіб використання енергії. Центри НОД використовують сонячну плиту на користь громади, для уроків кулінарії та публічних заходів під відкритим небом. Крім того, усі залучені центри створили екологічні консультаційні служби та працюють з місцевими громадами, щоб поширювати інформацію про екологічні проблеми, включаючи стійкі будівлі та матеріали, а також про соціальний та екологічний розвиток.

⁶ Shinyoung Jeon (OECD): Adult education and training for green transitions; In The role of adult education in fostering environmental awareness; The role of adult education in fostering environmental awareness; Vienna 2020; p. 11 – 16.

⁷ Le projet "Passeport Citoyen 2030" a été réalisé de 2020 à 2022 avec l'UP Jurassienne, accessed [15.04.2024], <https://www.passeportcitoyen2030.ch/>

⁸ DVV International Revealed the Winners of the Grant Programme "Innovation in Adult Education" accessed [15.04.2024], <https://www.dvv-international.ge/georgia/news/article/dvv-international-revealed-the-winners-of-the-grant-programme-innovation-in-adult-education>

Група «Ми це змінюємо»

ASTO⁹ (Патри, Греція) створює невеликі групи з 15-20 людей, які беруть участь у плануванні та реалізації різних заходів. Чіткого розділення на учнів і викладачів немає — всі групи ґрунтуються на взаємному навчанні. Групи мають конкретні теми та подібні цілі, обговорюють певні теми та проводять відповідні заходи. Групу «Ми це змінюємо» створили після того, як окремі члени громади запропонували розчистити місцевий пляж. Це почалося як невелика ініціатива, але поступово до неї долучалися все більше людей, щоб відновити свою можливість користуватися природою. Зараз група складається з приблизно 50 учасників, які проводять регулярні зустрічі, і ще 200 беруть участь у найпопулярніших заходах. Серед крайніх ініціатив групи — початок створення бібліотеки насіння та оновлення громадської площі, щоб зробити її зеленішою та інклюзивнішою.

Навчання екологічних навичок у громадських центрах

Громадський центр Kırıkhan відкрила і керувала ним YUVA (Молодіжна спілка волонтерських дій) з 2013 по 2020 рік — він надавав послуги різних видів (засоби до існування, освіта та захист) біженцям із Сирії та приймаючим спільнотам усіх вікових груп. Центр, який наразі не працює, проводив дні без м'яса щопонеділка та екологічні навчальні програми, заходи з компостування і політику безвідходного споживання. Щоб підвищити поінформованість про сталість, використовувалися пікніки та заняття з кулінарії.

У Брюсселі громадський центр «Ельценгоф» залучає мешканців до кількох заходів, багато з яких ґрунтуються на принципі сталого розвитку. Заходи включають ремонтне кафе, заняття з приготування їжі з обрізків та виставку про кліматичну справедливість.

Фото: Громадський центр «Ельценгоф»

Добробут і стійкість

Виклики:

- Високий ризик вигорання та інших проблем психічного та фізичного здоров'я, пов'язаних зі стресом, соціальна ізоляція, відчуття безнадії через численні труднощі.
- Невпевненість у собі, відсутність віри у власні сили й почуття мети.
- Відсутність підтримки та інструментів стійкості.

Що в цій ситуації може зробити навчання й освіта дорослих:

Досвід показує, що НОД, особливо трансформаційне навчання, збільшують впевненість людей та їхню віру в себе. Воно дозволяє їм усвідомлювати свої здібності та навички, що означає більшу здатність керувати власним життям і стати активними членами своїх громад. Участь у навчальних заходах дає дорослим можливість набути важливих навичок добробуту та стійкості, щоб взяти під контроль власне життя та здійснити особисту та соціальну трансформацію. Це уможлиблює більшу задоволеність життям загалом, а також створює сильніше відчуття мети в житті. До навичок добробуту і стійкості належать, зокрема, критичне мислення, відкритість, емоційна регуляція, сумлінність, екстраверсія та співпраця.

Стан добробуту також безпосередньо пов'язаний з концепцією стійкості — або, іншими словами, процесом успішної адаптації до дезорієнтуючих подій у житті, потенційно пов'язаних зі здоров'ям, змінами в життєвій ситуації та старінням.

Крім того, курси НОД об'єднують людей у контексті спільних інтересів і допомагають розвинути почуття спільноти (особисто чи онлайн), що сприяє кращому соціальному залученню, вищому рівню добробуту та стійкості. Крім того, НОД сприяє здоров'ю та добробуту через різноманітні програми здоров'я та спорту для всіх груп за інтересами та віком, а також за допомогою курсів про харчування та здорове приготування їжі.

Важливо відзначити, що ці навички сприяють не тільки особистому розвитку та самореалізації дорослих учнів, але й дуже позитивно впливають на їхнє соціальне життя та професійний розвиток. Активне сприяння благополуччю працівників на робочому місці та поза ним допомагає запобігти тривалій бездіяльності через вигорання та іншим проблемам зі здоров'ям, пов'язаним зі стресом. Також це допомагає утримувати працівників на робочому місці та підвищує рівень їхнього задоволення роботою.

Доказова база

НОД впливає на дохід і працевлаштування людей, а також на настрої та поведінку, що впливають на психічний добробут. «Якщо точніше, [НОД] надає людям ресурси, які вони можуть використати для змін у власному житті. Ці зміни можуть бути особливо важливими для осіб з найбільш обмеженим досвідом першої освіти.

Однак поки що ми не знаємо, які ресурси допомагають людям реалізувати такі зміни. Ми знаємо, що дуже практичні здібності — про які часом зневажливо говорять як про «базові» чи «просто інструментальні» навички — можуть радикально вплинути на життя людей. Крім того, докази говорять нам, що навчання дорослих надає ресурси, які можуть посприяти важливим змінам, але їх не можна вважати «педагогічним аспірином», який миттєво працює для всіх без винятку. Але ми можемо бути достатньо впевнені, що навчання дорослих у своїй найкращій формі включає інструментальні та практичні навички, але також переходить у категорію, яку Реймонд Вільямс (1983) називав "ресурсами для шляху надії"¹⁰.

УСПІШНА ПРАКТИКА

Проект «Позитивні люди»

«Позитивні люди»¹¹ — партнерський проект, організований соціальним підприємством «Плюсс», що працює у Корнуоллі, Девоні та Сомерсеті й забезпечує можливості навчання для найбільш виключених із суспільства та вразливих категорій людей. Проект включає багато різних можливостей навчання, що відповідають індивідуальним потребам. «Позитивні люди» організували простір «Feel Good» у Плімуті, у якому спільнота збиралася повчитися здоровому способу життя за допомогою партнерів проекту з питань здоров'я і добробуту, дізнатися від CitizensAdvice Bureau, як керувати фінансами, як максимально використовувати потенціал цифрових пристроїв — і не тільки. Також проект навчає людей, як жити відповідно до принципів сталості та інклюзивності, проводячи заходи, пов'язані зі сталим та етичним стилем життя, і навчаючи, як взаємодіяти з іншими та працювати на благо спільноти.

Історія учениці

12

Дебра, 43, Ірландія

“Думаю, мій шлях до відновлення почався у групі кавування в Центрі мігрантів у Корку, бо, окрім того, що туди можна було піти поділитися своїм досвідом мігрантки, там можна було пройти короткі курси та навчання. Саме там я пройшла курс навчання тренерів, завдяки якому пізніше змогла проводити тренінги з батьківства, щоб допомогти іншим жінкам-мігранткам, яким було складно зрозуміти нові закони та культурні розбіжності. Також ми отримали інформацію про тренінги, які проводились у громаді. Мені розповіли про навчання про міжкультурний діалог, і я на нього записалася, а тепер проводжу і сама. У цьому просторі ми всі почали могли значно більше.

Коли починаєш курс, у тебе налагоджується рутина. Ти щоранку прокидаєшся, і тобі є на що чекати. Зустрічаєшся і спілкуєшся з однодумцями. Тоді починаєш читати, у тебе розширюється світогляд, покращується уява. Починаєш вивчати різні речі. Ти стаєш частиною групи сильних, цікавих людей, у кожного з яких своя історія. Починаєш відчувати свою приналежність до чогось. Здобуваєш освіту. Отримуєш нові можливості. Це просто все змінює!

Освіта допомогла моєму психічному здоров'ю та позитивно вплинула на моє життя та мою сім'ю. Тепер я повернулася до навчання — пішла в аспірантуру з Сучасного сімейного права в Університетському коледжі Корка. ”

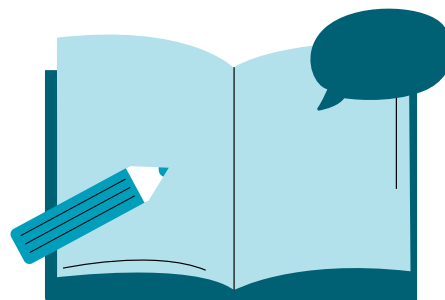
¹⁰ Field, John. “Adult Learning, Health and Well-being – Changing Lives.” ADULT LEARNER 2011, The Irish Journal of Adult and Community Education, no. ISSN No. 0790-8040 (2011).

(<https://www.aontas.com/assets/resources/Adult-Learner-Journal/AONTAS%20Adult%20Learner%20Journal%202011.pdf>)

¹¹ Positive People Programme, accessed [15.04.2024] https://regalenetwork.eu/wp-content/uploads/2022/06/45.-REGALE_Good-Practice-_Positive-People_UK.-docx.pdf.

Виклики:

- Значній частині дорослих у Європі бракує базових і основних навичок, але також і навичок успішно керувати своїм життям

Що в цій ситуації може зробити навчання й освіта дорослих:

У всіх мають бути необхідні навички та здібності, потрібні для життя та роботи у XXI столітті. НОД надає необхідні життєві навички, а також готує до змін у майбутньому. До цієї категорії належать базові, або основні, навички, такі як грамотність і базова математика, але також цифрові та мовні навички та широкий спектр ключових компетенцій, які потрібні всім у повсякденному житті, такі як фінансова грамотність, обізнаність у питаннях здоров'я та медіаграмотність. НОД забезпечує навички та навчальний досвід, у яких багато переваг і застосувань, а також надає людям різні форми підтримки у кар'єрі та в житті загалом.

ЄАОД разом з її членами та партнерами розробили «Європейську базу життєвих навичок», у якій підкреслюється необхідність навчання протягом усього життя та в різних сферах. У часи, що характеризуються постійними економічними, технологічними та соціальними змінами, всім людям у Європі потрібно постійно розвивати, вдосконалювати й оновлювати свої навички. Неформальні та неінституційні форми НОД можуть з цим допомогти: з наявних даних відомо, що різні види

НОД, незалежно від конкретного змісту навчання, сприяють формуванню життєвих навичок. Постачальники послуг НОД мають надалі ще більше наголошувати на наскрізних цілях освіти, щоб продемонструвати широкий спектр компетенцій, які здобувають учні.

Дослідження та практика НОД показують, що базові навички — математика, грамотність і цифрові навички — слугують підвалинами для навчання упродовж життя та для розвитку необхідних навичок для життя та роботи. Життєвим навичкам неможливо навчитися в абстрактний, теоретичний спосіб — людина має збирати, досліджувати й обговорювати досвід, який відбувається в реальному житті. Важливо не забувати про контекстуальну природу життєвих навичок, бо тільки так їх можна навчатися успішно — це означає, що життєві навички мають адаптуватися під конкретний контекст тієї чи іншої країни, групи чи особи. Життєві навички також постійно еволюціонують відповідно до особистих, економічних і культурних контекстів.

Естера Можина, керівниця тематичного відділу Словенського інституту освіти дорослих, зробила допис у блозі¹² на EPALe про життєві навички.

¹² Možina, Estera. "Life Skills for Adults." EPALe Österreich. Accessed [15.04.2024]. [<https://epale.ec.europa.eu/en/blog/life-skills-adults>].

«У наших суспільствах відбуваються швидкі зміни, зокрема швидко рухається технологічний розвиток. Автоматизація вже трансформує ринок праці, оскільки рутинні та некваліфіковані завдання все частіше виконують машини. Таким чином, технології відіграють усе більш важливу роль у кількох сферах життя, що призводить до того, що навички швидко застарівають, створюючи нові моделі роботи та підкреслюючи, що люди мусять оновлювати навички упродовж життя. В економічній сфері ми бачимо стрімкі зміни у формах зайнятості, де більш поширеними є тимчасові посади; ба більше — роботодавці все частіше шукають працівників з такими компетенціями, як гнучкість і схильність до безперервного навчання.

Демографічні зміни, зокрема старіння населення в ЄС, показують, наскільки важливо докладати зусиль для підтримки особистого добробуту й забезпечення тривалішого, але водночас повноціннішого життя. Щоб давати раду зі складними життєвими ситуаціями, європейці мають постійно розвивати компетенції, які дозволяють успішно долати виклики, що виникають через численні зміни на роботі, у галузі та в суспільстві. Людям доводиться виживати в умовах невизначеності, підвищувати власну стійкість, розвиватися на особистому рівні, будувати успішні міжособистісні стосунки та навчатися вчитися. Формальна, неформальна та інформальна (самоосвіта — прим. пер.) освіта може сприяти набуттю цих компетенцій».

Освіта в різних формах (формальна, інформальна, неформальна) — ключовий спосіб як допомогти учням розвинути цю компетенцію, так і допомогти їм у власному розвитку, щоб вони були корисними членами суспільства і зважали на природу, громадське здоров'я та інші самоцінні аспекти життя. Всі учні, зокрема з особливими труднощами чи навчальними потребами, повинні отримувати належну підтримку в інклюзивному середовищі, щоб реалізувати свій потенціал.

Громадянська навчальна програма в Уельсі

Волонтери та викладачі співпрацюють з Університетом Південного Уельсу, щоб розробити курс навчання викладачів в «Оазі», що відповідатиме потребам шукачів притулку в країні. Зміст занять ґрунтується на реальних життєвих потребах учнів.

Прибувши в нову країну, біженці та шукачі притулку стикаються з унікальними проблемами та перешкодами. Їм може бути складно навіть з базовими завданнями — наприклад, записатися до лікаря — через мовний бар'єр, а деяким потрібне покращення грамотності через те, що в них не було змоги закінчити навчання у країні походження.

Безкоштовні заняття ESOL (англійська для носіїв інших мов) відбуваються в «Оазі» п'ять днів на тиждень — також там само проводиться новий курс з підготовки викладачів. Для багатьох біженців і шукачів притулку ці заняття — основний соціальний простір, який створює відчуття структури в житті та надає як мовну, так і психологічну підтримку.

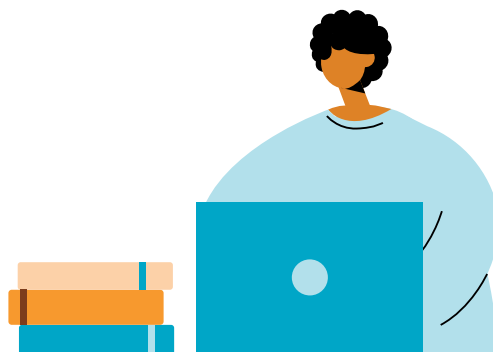
Одна з біженок, які брали участь у пілотному проекті, сказала: «Коли я приїхала торік, у мене були депресія та тривожність. Я не знала англійської. Але мені краще, коли я приходжу в "Оазу", бо тут я багато вивчаю. Мені викладають англійську, але, що важливіше, мені дають впевненість у собі. Я цього ніколи не забуду»¹⁴.

¹³ Sala, A., Punie, Y., Garkov, V. and Cabrera Giraldez, M., LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence." Publications of the Joint Research Centre, accessed [15.04.2024]. [<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120911>].

¹⁴ "The Citizen's Curriculum: Empowering adult learners in Wales." First published: January 5, 2024. Last updated: January 5, 2024. Accessed [15.04.2024]. [<https://www.gov.wales/citizens-curriculum-empowering-adult-learners-wales>].

База життєвих навичок

У проєкті «Життєві навички для Європи»¹⁵ розробили структуру «Життєві навички», яка має слугувати практичним інструментам і підтримувати учнів і викладачів у застосуванні й розробці їхніх власних методів навчання й викладання.

Математичні вміння

Розуміти та використовувати математичну інформацію в повсякденному житті — використовувати математику, щоб розв'язувати задачі, описувати, пояснювати й передбачати, що відбудеться далі

Вміння, пов'язані з грамотністю

Розуміння та створення письмових текстів — взаємодія з письмовою інформацією в повсякденному житті, вдома, на роботі та в громаді; використання цих вмінь, щоб брати участь у громадському житті

Фінансові вміння

Здатність управляти грошми та використовувати інформаційні й консультаційні сервіси, які потрібні для ефективного управління особистими фінансами

Вміння у сфері здоров'я

Наявність необхідних знань і компетенцій, щоб дбати про свій власний фізичний і ментальний добробут і дбати про інших — знання, як отримати доступ до медичних послуг і скористатися ними, розуміння базової інформації, пов'язаної зі здоров'ям (про медикаменти, харчове пакування)

Особистісні вміння та взаємодія

Саморегуляція, самооцінка й емпатія — здатність ухвалювати рішення й розв'язувати проблеми — вміння спілкуватися з іншими з повагою, залагоджувати конфлікти та співпрацювати з іншими попри різні точки зору

Громадянські вміння

Розуміння того, як на практиці працює демократія, як брати участь у демократичних процесах і активно долучатися до спільнот; розуміння та повага до релігійних і культурних розбіжностей

Цифрові вміння

Здатність працювати у комп'ютерному середовищі та в інтернеті та використовувати цифрові інструменти, медіа та ресурси, наприклад, щоб знаходити інформацію, виконувати практичні завдання, створювати цифровий контент і продукти та керувати даними — маючи критичне розуміння характеру, технік і впливу повідомлень у медіа

Екологічні вміння

Розуміння наслідків повсякденних дій для довкілля (наприклад, як виготовляється і споживається їжа, про енергетику, переробку сміття, зменшення відходів) — розуміння концепції сталого розвитку і як у ньому поєднуються екологічний, соціальний та економічний аспекти

Схема від проєкту «Життєві навички для Європи» <https://eaea.org/project/life-skills-for-europe-lse/>

Інклюзія, розширення можливостей і соціальна справедливість

Виклики:

- Зростання соціальної нерівності, відсутність інклюзивності, маргіналізація
- Забагато людей відчувають, що залишаються осторонь участі в суспільстві

Що в цій ситуації може зробити навчання й освіта дорослих:

Навчання й освіта дорослих відіграє ключову роль у розвитку соціальної справедливості, підтримці різноманітності та сприянню інклюзивності. За дослідженнями, НОД дає людям зі складним життєвим досвідом можливість покращення освіти та працевлаштування, а отже — вони отримують шанс підвищити якість життя.

Критичне мислення та навички розв'язання проблем є вирішальними для активної участі в процесах демократичного суспільства. Активна участь сприяє соціальній справедливості, гарантуючи, що різноманітні голоси чують і поважають. Трансформаційні методології навчання дають можливість дорослим учням — особливо тим, хто не бере участі в навчальній діяльності — активніше брати участь у суспільстві, громаді, демократії, економіці, мистецтві та культурі.

НОД сприяє більшій соціальній мобільності, підтримуючи як тих, хто не зміг повною мірою скористатися перевагами попередньої освіти, так і тих, хто здобув освіту, але хоче навчатися й далі в дорослому віці. Від навчання базових навичок до шкіл «другого шансу» та вивчення мови — НОД надає багато можливостей покращити життя людей, пропонуючи гнучкі варіанти навчання, такі як онлайн-курси чи вечірні заняття. Також НОД формує рівність у суспільствах на ширшому рівні та сприяє підвищенню справедливості й економічного розвитку.

НОД особливо успішно об'єднує людей з різних верств населення та різних життєвих стадій, а також допомагає в розвитку взаєморозуміння та поваги. Крім того, НОД — досить гнучкий інструмент, щоб у його рамках також обговорювати питання гендерної рівності, расової справедливості та екологічної сталості. Поінформовані дорослі, здатні критично мислити, та свідомі цінності різноманіття, інклюзії та сталості, краще підготовлені працювати на благо більш демократичного, інклюзивного та справедливого суспільства.

Доказова база I

«Роль освіти дорослих у розширенні можливостей виявляється через посилення суб'єктності, що дозволяє окремим людям і соціальним групам отримати контроль над своїм середовищем, прагнути індивідуального та суспільного добробуту... Наш аналіз показує, що участь у неформальній освіті дорослих сприймається як спосіб розширити можливості осіб, підвищуючи їхню впевненість у собі та здатність знайти роботу і контролювати своє повсякденне життя... Ефект розширення можливостей завдяки освіті дорослих проявляється сильніше серед учнів з низьким вихідним рівнем освіти, ніж серед тих, у кого середній і вищий рівень освіти. Це означає, що для того, аби по-справжньому проявляти чутливість до вразливих груп, політика освіти дорослих має серйозніше враховувати різні ролі, які освіта дорослих може відігравати в розширенні можливостей людей різного соціального походження»¹⁶.

Доказова база II

«Безсумнівно, за допомогою інноваційних стратегій мотивації й залучення учнів і співпраці з урядом та іншими суб'єктами освіта дорослих може показати справжні результати... Можливо, водночас із її завданням дати другий шанс, який змінить життя окремих учнів і груп користувачів, найважливіше її завдання зараз — забезпечити публічний простір для обговорення альтернативи неоліберальному консенсусу, який посилює нерівність і маргіналізацію»¹⁷.

Проєкт розширення можливостей від біженців для біженців

Зараз у Штутгарті проживає близько 10 000 біженців. Політика, адміністрація та громадянське суспільство працюють пліч-о-пліч, щоб забезпечити безперешкодну інтеграцію. Міська влада реалізує велику кількість індивідуальних стратегій інтеграції. Зокрема вона запровадила найбільш інноваційний підхід: у програмі під назвою «Розширення можливостей»¹⁸ освітні можливості ініціюють і проводять самі біженці — і підтримують їх місцеві зацікавлені сторони, щоб допомогти з організаційними аспектами, приміщеннями й іншим необхідним. Таким чином, ініціатива включає елементи освіти та розвитку потенціалу як серед біженців, так і серед громадянського суспільства. Крім того, пропозиції пристосовані до потреб біженців, і, як наслідок, ініціатива уможлиблює створення багатого, різноманітного спектру занять.

¹⁶ Boyadjieva, Petya, and Penka Ilieva-Trichkova. "Adult Education as a Pathway to Empowerment: Challenges and Possibilities." In *Lifelong Learning, Young Adults, and the Challenges of Disadvantage in Europe*, 169-191. [https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-14109-6_7].

¹⁷ Tuckett, Alan. "Adult Education, Social Transformation, and the Pursuit of Social Justice." *European Journal of Education* 50, no. 3 (2015): 245-249. [https://www.jstor.org/stable/26609273].

¹⁸ Project "Empowerment Project of Refugees for Refugees." Accessed [15.04.2024]. [https://regalenet-work.eu/wp-content/uploads/2022/04/37.-REGALE_Good-Prac-tice-Empowerment-City-of-Stuttgart.pdf].

Історія учня

— Джейсон, 48,
Велика Британія

«Джейсон видужував після серйозного пошкодження мозку й багатьох років життя на вулиці, коли знайшов навчальні можливості та відчуття нової мети у «Newground Together». Завдяки успіхам у навчанні Джейсону вдалося не тільки отримати пропозицію роботи, а й шанс відновити зв'язок із сім'єю.

«У мене двоє дорослих синів, але після черепно-мозкової травми я довго не міг їх згадати. Коли мозок почав відновлюватися, я хотів знову з ними спілкуватися, але мені було соромно. Я розпочав курс управління об'єктами нерухомості, у рамках якого міг попрацювати на об'єктах THG в Галіфаксі. Мене навчили догляду, прибирання й базового управління нерухомістю. Після того, як мені запропонували трудовий договір, я також навчився повідомляти про пошкодження, керувати ремонтом і взаємодіяти з підрядниками.

Керувати будинком — важлива робота. Це велика відповідальність, і це чудове відчуття — знати, що мої невеличкі дії покращують чийсь життя. Тому я хочу продовжувати навчання. Я почуваюся відповідальним за своїх орендарів і за середовище, в якому вони живуть, і для мене це можливість віддячити за ту допомогу, яку я отримав — своєю чергою допомогти своїй громаді.

Зараз мій мозок працює значно краще, хоча повністю вже ніколи не відновиться. Думаю, навчання допомогло у процесі видужання, бо мозку доводилося створювати нові нейронні зв'язки та ставати сильнішим. Навчання також допомогло мені знову відчути себе чоловіком, і завдяки цьому в моїх синів знову є тато».

Історія учениці

— Олександра, 42, Україна

«Мій шлях до навчання дорослих розпочався незвично. Молодший син не хотів вчитися. Психолог порадив мені стати прикладом для дитини й самій почати вчитися чогось нового. Я випадково потрапила на вебінар "Домашній кондитер" і вирішила навчитися готувати сучасні десерти. Кондитерських курсів у своєму місті я не знайшла, але вдалося заскочити в останній вагон на серію кондитерських тренінгів у центрі навчання дорослих "Перший" (у тимчасово окупованому місті Мелітополь) в Україні.

Я зрозуміла, що кондитерська справа мені подобається і досить добре вдається. Тож я пройшла курси саморозвитку в центрі "Перший" і зрозуміла, як планувати подальше життя». За деякий час Олександра стала членкинею команди центру та викладачкою кондитерських курсів. Вона зрозуміла, що їй потрібно повернутися до своєї першої педагогічної освіти і почати працювати тренеркою з професійного навчання.

«Я вступила в університет, де тепер вивчаю технологію харчової промисловості. Після першого досвіду навчання не розумію, як я жила без нього раніше. Зараз я постійно відвідую нові курси та програми і для професійного розвитку, і для саморозвитку. Завдяки навчанню в центрі "Перший" та роботі з ним у ролі тренерки та членкині команди, у найважчі часи у 2022 році мені вдалося не лише вижити, а й отримати новий досвід, який і досі мені допомагає».

Працевлаштування та робота

Виклики:

- Дефіцит робочої сили з необхідними навичками для певних робіт і сфер і водночас зникнення багатьох робіт, для яких потрібна тільки низька кваліфікація та низький формальний рівень навичок
- Потреба підвищувати чи змінювати кваліфікацію, щоб відповідати вимогам подвійного переходу та інших сфер з високим попитом
- Діджиталізація, зелений перехід, інтернаціоналізація, орієнтація на надання послуг, підвищення гнучкості робочих процесів та інновації вимагають підвищувати та змінювати вимоги до компетенцій працівників

Що в цій ситуації може зробити навчання й освіта дорослих:

Позитивний зв'язок між навчанням і роботою очевидний: працівники, які навчаються, — більш творчі, інноваційні, стійкі до стресу та продуктивні, що своєю чергою підвищує конкурентоспроможність і успіх компаній, де вони працюють. Діджиталізація, зелений перехід, інтернаціоналізація, орієнтація на надання послуг, підвищення гнучкості робочих процесів — усі ці глобальні тенденції на ринку праці мають дещо спільне: вони підвищують і змінюють вимоги до компетенцій працівників. Це не щось нове. Новим тут є

тільки те, що вимоги зараз змінюються та зростають швидко, як ніколи.

Професійні компетенції необхідно регулярно оновлювати; а ще вирішального значення набувають метакомпетенції, такі як соціальна та комунікаційна. Визнання та підтвердження навичок і компетенцій, набутих в рамках інформальної та неформальної освіти, стають важливим підґрунтям для перекваліфікації та підвищення кваліфікації.

Майже кожне дослідження розвитку ринку праці та майбутнього праці приходять до одного висновку: для того, щоб йти в ногу з поточними трансформаціями, безперервне навчання та навчання на робочому місці — це необхідність, і не лише для працівників із нижчим вихідним рівнем освіти, а й для всіх загалом. Для тих, хто наразі не працює, НОД підвищує стійкість і знижує негативні наслідки невпевненості в собі, пов'язаної з безробіттям чи неактивністю на ринку праці. НОД сприяє розвитку нових навичок і компетенцій, щоб учні мали змогу розвиватися професійно та переходити на більш кваліфіковані професії. Також НОД допомагає побудувати «місток» між безробіттям / неактивністю на ринку праці та роботою, освітою та роботою, а також освітою і подальшим навчанням (наприклад, коли йдеться про перехід від НОД до вищої освіти). Це допомагає людям впевнено обирати різні шляхи та можливості навчання.

Історія учениці

— Ребекка, 39,
Велика Британія

“ Ребекка вступила на навчання, щоб стати дипломованою менеджеркою, працюючи наглядачкою у в'язниці HMP Dovegate. Для свого навчального проекту вона успішно розробила ідею запросити місцеву благодійну організацію з дресування собак-помічників, Restart Dog Project, у в'язницю — це виявилось дуже корисним для добробуту в'язнів.

«Коли я закінчувала школу, я не знала, якої кар'єри прагну, і вирішила, що університет — це не моє. Пізніше я про це пошкодувала.

Коли у HMP Dovegate у 2017 році розповіли про можливість пройти навчання на дипломовану менеджерку з Serco, я відразу ж вирішила скористатися нагодою та здобути освіту, від якої свого часу відмовилася. Я саме повернулася з декретної відпустки, народивши близнюків, і хотіла подати їм приклад, що навчатися ніколи не пізно.

Я була рішуче налаштована знизити рівень самопошкодження й самогубств у нашій в'язниці. Я вивчила питання позитивного впливу тварин на реабілітацію і для навчального проекту розробила бізнес-кейс залучити у в'язницю програму дресування собак-помічників. Моя ідея виявилася неймовірно успішною: на початку програми ув'язнені оцінювали своє психічне здоров'я на 4 з 10. Останні цифри — ” на рівні 8 з 10».

УСПІШНА ПРАКТИКА

Навчання базових навичок на робочому місці

У Швейцарії у 2018 році запустили державну програму, щоб сприяти здобуттю базових навичок на робочому місці. Програма підтримує компанії, що вкладаються в навчання своїх працівників базових навичок, щоб ті могли краще давати раду з трансформаціями на ринку праці. Програма базується на позитивному досвіді проекту GO у Швейцарії. Він продемонстрував, що навчання базових навичок на робочому місці корисне як для працівників, так і для роботодавців.
(<https://www.sbf.admin.ch/sbf/de/home.html>)

УСПІШНА ПРАКТИКА

Національні рекомендації щодо якості базових навичок

Австрійська ініціатива з освіти дорослих — результат співпраці Федерального міністерства освіти Австрії та дев'яти австрійських провінцій. Її мета — дати змогу дорослим, яким бракує базових навичок або які не мали змогу закінчити нижчого рівня середньої школи, продовжити та закінчити навчання. Інноваційність проекту полягає у двох характеристиках. По-перше, це впровадження узгоджених національних рекомендацій щодо якості курсів у рамках програми, а по-друге — те, що всі курси безкоштовні для учасників.

Історія учениці

— Коріна, 40, Греція

“У Греції багато можливостей для освіти дорослих. Окрім університетів, є також інституції й академії, де дорослі можуть брати участь у професійних навчальних програмах для підвищення чи зміни кваліфікації. У порівнянні з попередніми роками, навчання стало більш організованим, воно відкрите для всіх, а викладачі самі добре освічені. Але, якщо докласти ще значно більше зусиль, все покращиться.

В академії "Одіссея" у мене була можливість взяти участь у програмі маркетингу в соціальних мережах. Хоча для мене це була нова сфера навчання, була така взаємодія між учасниками та викладачами, що всі курси у програмі були приємними, і вчитися було легко. Викладачі також були дуже організовані й добре обізнані про свою тему. Я з радістю взяла б участь у наступній програмі.

Кваліфікація дипломованої менеджерки також була необхідна, щоб мене підвищили до старшої проектної менеджерки в НМР Dovegate. Моя фотографія з дітьми на випускній церемонії тепер висить на стіні мого кабінету, і я посміхаюся щоразу, як на неї дивлюся».

”

Діджиталізація

Виклики:

- Потреба використовувати та розуміти цифрові інструменти на робочому місці
- Нові технології (такі як ШІ) змінюють ринок праці й фундаментально трансформують характер і майбутнє роботи, освіти та навчання
- Відбувається діджиталізація повсякденного життя — сюди належать банки та платежі, каси самообслуговування в супермаркетах, методи комунікації і навіть електронне голосування. Через це багато людей опиняються осторонь важливих процесів, особливо ті, в кого немає доступу до технологій, якісного інтернету і цифрових навичок

Що в цій ситуації може зробити навчання й освіта дорослих:

Кожен дорослий має розуміти можливості, виклики та наслідки діджиталізації для роботи та навчання. Це має ключове значення для підтримки працевлаштування, соціальної інтеграції та активної громадянської позиції. Зараз кожен і кожна повинні мати достатній рівень цифрової компетентності, щоб брати активну участь у суспільстві.

ЄАОД глибоко стурбована тим, що «у 44% дорослого населення Європи відсутні базові цифрові навички»¹⁹. Дорослі, у яких немає достатнього рівня таких навичок, мають високий ризик почуватися виключеними з суспільства. «Понад 70% компаній заявили, що відсутність персоналу з необхідними цифровими навичками — це перешкода для інвестицій. У Європі також недостатньо цифрових

експертів, які можуть розробляти передові технології на благо всіх громадян»²⁰.

Здатність користуватися цифровими інструментами стане критично важливою в наступні п'ять років. Однак здатність користуватися можливостями діджиталізації не розподілена рівномірно. Дорослі у вразливих і маргіналізованих ситуаціях можуть у майбутньому зіштовхнутися з додатковими перешкодами через незнання чи відсутність можливості адаптуватися до цих змін. ЄАОД визнає необхідність забезпечити всім дорослим доступ до навчання цифрових навичок на базовому, середньому та просунутому рівні.

Цифрові навички включають дещо значно більше, ніж використання цифрових інструментів. Розуміння таких явищ, як алгоритми, фейкові новини та онлайн-«бульбашки», необхідне для позитивного застосування діджиталізації.

Технології також змінюють майбутнє викладання та навчання, надаючи безліч інструментів для покращення того, як ми виховуємо, викладаємо та навчаємося. Педагоги повинні використовувати ці інструменти для покращення своєї роботи, створення спільнот практиків і обміну знаннями та навичками. Тому необхідно покращити доступ до інфраструктури та навчання. Онлайн-навчання пропонує багато можливостей, але його потрібно робити якісно — гарне електронне навчання — не «дешевший варіант», його потрібно розробляти та впроваджувати за допомогою якісних методологій. Крім того, очне навчання залишається важливою частиною НОД.

¹⁹ Towards 2023: the European Year of Skills. Accessed [15.04.2024]. [<https://data.europa.eu/en/publications/datastories/towards-2023-european-year-skills>, 2022].

²⁰ European Commission, “Digital skills and jobs”, 2023. Accessed [16.04.2024]. [<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-skills-and-jobs#:~:text=The%20Euro-pean%20Commission%20has%20set>].

Доказова база

«Якщо потреба в цифрових навичках присутня у більшості особистих і професійних видах діяльності вже зараз, дослідження передбачають постійне зростання попиту на цифрові навички для працевлаштування та професійної кар'єри, що робить цифрову грамотність ключовим елементом наскрізних навичок (ОЕСР, 2021). Все більше аспектів спеціалізованих сфер в ІКТ поступово, але невпинно переходять у категорію необхідних цифрових навичок для громадян, як видно з останньої версії 2.2 DigComp²¹, що посилається на штучний інтелект. Як ми вже коментували раніше, попри прогрес і зусилля для розширення діджиталізації та підвищення кваліфікації у сфері цифрових навичок, показники в Європі все ще далекі від тих, які потрібні ЄС для успішного цифрового майбутнього. Таким чином, до помітних тенденцій майбутнього належатимуть цифрові зміни та підвищення кваліфікації з чіткими стратегіями для навчання впродовж життя»²².

УСПІШНА ПРАКТИКА

23

Проект «Цифрове село»

Проект «Цифрове село» підвищує цифрові компетенції окремих осіб за допомогою підходу роботи з громадою. Мета проекту — дати мешканцям міських будівель можливість легко поставити запитання, пов'язані з діджиталізацією, та розв'язати цифрові проблеми, що виникають у їхньому повсякденному житті.

Два цифрові експерти з Вищих народних шкіл (центрів навчання дорослих) надають матеріали та обладнання (ноутбуки, планшети, смартфони та безкоштовний вайфай) і пропонують «послуги цифрового консультування»²³ («Digi-Info-Stand») протягом 2-3 годин за раз у дворі великих міських житлових будівель. Мешканці можуть поставити запитання та на місці дізнатися, як розв'язати ту чи іншу проблему. Там немає навчальної програми, яка б описувала, чого мають навчитися учасники; натомість мешканці приходять із запитаннями та труднощами в пошуку легких для розуміння рішень «на місці». У цьому проекті сама цифровізація розглядається як тема (а не застосовується до іншої теми, як, скажімо, у проектах вивчення іноземних мов за допомогою цифрових інструментів). Проект безпосередньо стосується цифрової трансформації суспільства та того, що багато людей не встигають за цими швидкими процесами.

²¹ The Digital Competence Framework for Citizens (DigComp). Accessed [15.04.2024]. [https://joint-re-search-centre.ec.europa.eu/digcomp/dig-comp-frame-work_en].

²² "Digital Skills: A Deep-Dive." Created by Luis Fernandez Sanz. Posted August 29, 2023. Accessed [15.04.2024]. [<https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/latest/briefs/digital-skills-deep-dive>].

²³ "Digi-Infotage". Accessed [15.04.2024]. [<https://www.vhs.at/de/digiinfotag>].

Демографічні зміни та міграція

Виклики:

- Демографічні зміни, зокрема старіння населення в Європі, міграція та урбанізація, створюють навантаження для державної інфраструктури, житла та соціальних послуг, що потенційно може викликати труднощі з системами соціального забезпечення, соціальною згуртованістю та прийняттям безпеки, а також екологічні проблеми.
- Виклики через старіння населення Європи включають наслідки для пенсійної системи, охорони здоров'я та ринку праці. Разом з тим, заходи для активного старіння критично важливі, щоб забезпечити подальшу участь старшого населення в суспільноум житті.
- У робочій силі в Європі відбуваються зміни через підвищення пенсійного віку, що вимагає відповідного корегування в політиці працевлаштування та практиках, які уможливають роботу, що відповідає віку, з особливою увагою до здоров'я та добробуту на роботі. Попри збільшення тривалості роботи у багатьох сферах спостерігається нестача робочої сили, з якою в багатьох країнах борються політичними методами, запрошуючи кваліфікованих мігрантів й обмежуючи в'їзд для інших мігрантів, що погіршує ситуацію з відтоком кваліфікованих працівників з глобальних периферій.
- Політичні заходи прийняття та включення мігрантів значна частина населення сприймає як недостатні чи про-

вальні. Мігрантів не лише відкидає значна частина суспільства — вони також мають обмежений доступ до ринку праці, їхні кваліфікації та навички не визнають, і не у всіх є доступ до можливостей навчатися базових мовних і життєвих навичок. Ключовими політиками залишаються сприяння взаєморозумінню між мігрантами та приймаючими громадами, а також підтримка соціальної згуртованості та соціальної інклюзії в умовах культурного різноманіття.

Що в цій ситуації може зробити навчання й освіта дорослих:

НОД сприяє активному старінню та розвитку спільного бачення активної участі всіх європейців. Навчання на пізніших етапах життя відіграє ключову роль у сприянні та підтриманні когнітивних і соціальних компетенцій: за дослідженнями, літні люди, які навчаються, — активніші, мають більше соціальних контактів, більш схильні займатися волонтерством, пізніше виходять на пенсію та здоровіші. Навчання навіть допомагає боротися з деменцією. Суспільство, яке вважає себе інклюзивним, повинне надавати якісні можливості навчатися для людей різного віку. Для цього потрібно створити базу політики, фінансування, структур і доступу — зокрема враховуючи співвідношення витрат і результатів відповідно до наявної доказової інформації.

Можливості навчання можуть включати міжпоколіннєве навчання: завдяки йому як старші, досвідченіші люди, так і молодь можуть скористатися знаннями й досвідом одне одного. Такі спільні процеси навчання можуть посприяти підвищенню солідарності між поколіннями.

Навчання та освіта дорослих також відіграють важливу роль у подоланні викликів, пов'язаних з міграцією всередині Європи та до Європи. НОД надає безпечний простір, де дискусії та міжкультурні діалоги сприяють спілкуванню між місцевим населенням і новоприбулими. НОД допомагає мігрантам, шукачам притулку та біженцям вивчати культуру та звичаї своїх нових країн та дає змогу місцевому населенню більше дізнаватися про інші традиції та цінувати їх. Це сприяє розвитку демократичних демократій.

Конче необхідними є доступні й недорогі навчальні можливості для мігрантів, а також визнання та підтвердження попередніх навичок і навчання. НОД слугує необхідним містком між імміграцією, постачальниками послуг і суспільством, сприяючи здобуттю навичок та інклюзії, особливо для людей у складному становищі та новоприбулих. Європа має віддати пріоритет доступному навчанню та викладати мігрантам місцеві мови, щоб сприяти активній участі у суспільстві, зокрема на ринку праці, та запобігти відтоку кваліфікованої робочої сили з інших, менш привілейованих частин Європи та світу. НОД також відіграє ключову роль у використанні навичок висококваліфікованих мігрантів на благо суспільства.

Водночас НОД має створити простір, де окремі люди та спільноти, які не розуміють міграцію і відчують від неї загрозу, зможуть отримати належні компетенції, щоб зрозуміти процес міграції та інклюзії. До таких компетенцій належить боротьба

з фейковими новинами та іншими формами дезінформації, а також такі життєві навички, як емпатія, критичне мислення й активна громадянська позиція.

Крім того, НОД може відігравати важливу роль у сприянні покращенню робочих умов для всіх людей, пом'якшуючи конкуренцію між різними групами населення й запобігаючи відтоку кваліфікованих працівників певних професій з інших країн.

Доказова база

Berman, R. (2023). Taking adult education classes linked to lower dementia risk later in life. <https://www.medicalnewstoday.com/articles/taking-adult-education-classes-lower-dementia-risk#How-adult-education-may-help-prevent-dementia>

Dury, S., De Donder, L., De Witte, N., Buffel, T., Jacquet, W., & Verté, D. (2015). To volunteer or not: The influence of individual characteristics, resources, and social factors on the likelihood of volunteering by older adults. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 44(6), 1107-1128.

Granderath, J. (2022). Social Cohesion through Education? On the Value of Adult Learning and Education as a Resource in Meeting Grand Societal Challenges in Germany (Doctoral dissertation).

Hennekam, S. (2015). Career success of older workers: the influence of social skills and continuous learning ability. *Journal of Management Development*, 34(9), 1113-1133.

Jurkova, S. (2019). Transcultural competence as transformative learning for building an inclusive society. *Transcultural*, 2019, 08-22.

Katzman, R. (1993). Education and the prevalence of dementia and Alzheimer's disease. *Neurology*, 43(1_part_1), 13-13.

Історія учениці

— Фахра,
Велика Британія

“ Коли Фахра переїхала до Великої Британії у 2010 році, вона не говорила англійською і їй бракувало впевненості досліджувати своє оточення поза домом. Коли її чоловік помер невдовзі після народження їхньої третьої дитини, навчання дорослих допомогло їй на шляху до незалежності.

«Коли я розпочала курс англійської для носіїв інших мов у Службі безперервного навчання Олдемської ради, я не знала англійської. Мені бракувало впевненості самій ходити в магазин, і я завжди покладалася на чоловіка. Я панікувала, коли треба було кудись записатися, і боялася брати трубку.

Після смерті чоловіка я довго була пригнічена, а ще сама доглядала трьох дітей. Мені стало краще, відколи я пішла до лікаря і почала вживати антидепресанти. Я змогла повернутися до Служби безперервного навчання та записатися на нові курси. Я хотіла розвинути впевненість і знайти роботу, яка допомагала б мені підтримувати дітей.

Вивчення англійської дало мені змогу здобути додаткову кваліфікацію, роботу у сфері соціального захисту, гроші та нових друзів. Я впевнено спілкуюся з вчителями своїх дітей, а також можу допомогти іншим людям у громаді зрозуміти офіційну документацію, читати та перекладати для них листи. Друзі спостерігали за тим, як я розвиваюся, і кажуть, що захоплюються моїми досягненнями. Я їм завжди кажу — якщо я це змогла, це всі зможуть, бо я й гадки не мала, що можу все це зробити. Я дуже пишаюся тим, чого досягла, і знаю, що чоловік би теж мною дуже пишався».

Джулі Міллер, викладачка Служби безперервного навчання, сказала: «Фахра — позитивна рольова модель і для своїх дітей, і для членів її громади. Вона завжди підтримує ін-

ших на заняттях і заохочує їх записуватися на додаткові курси, щоб розвиватися далі. Фахра дуже заохочує людей до безперервного навчання і впевнено ділиться своїм досвідом з іншими».

Історія учениці

— Марія, 75, Словенія

“ Марія записалася на звичайну університетську програму, відколи вийшла на пенсію. До цього в неї не було такої можливості. Зараз вона завзята читачка, регулярно відвідує концерти й різні виставки, займається волонтерською роботою в різних установах за кожної нагоди і — насамперед — вчиться чогось у кожної людини, з якою знайомиться. А знайомиться вона з багатьма людьми.

Навчання й освіта дорослих та європейська та міжнародна політика

Як демонструє цей маніфест, навчання й освіта дорослих необхідні для реалізації більшості європейських та міжнародних політик:

Зелений перехід

НОД сприяє зеленому переходу, сприяючи здобуттю навичок, необхідних для сталого й економічно свідомого господарства. Пропозиції навчання включають зокрема тематику екологічних навичок та знання про екологічний стиль життя, зокрема повторне використання та переробку, навчання споживачів, громадянську співпрацю та підготовку дорослих до активної участі в галузях, що ставлять на перше місце екологічність та екологічний стиль життя.

Цифровий перехід

У контексті цифрового переходу НОД має вирішальне значення, щоб надати людям цифрову грамотність і навички, необхідні для технологічного суспільства та робочої сили майбутнього. У багатьох країнах цифрові навички необхідні для отримання інформації, доступу до (державних) послуг, спілкування, покупок тощо. Штучний інтелект дедалі більше підвищуватиме потребу в цифрових навичках, зокрема — щоб орієнтуватися в надзвичайно маніпулятивному цифровому середовищі.

Цілі сталого розвитку (ЦСР)

Навчання й освіта дорослих необхідні для досягнення всіх ЦСР. Пропагуючи навчання впродовж життя, усуваючи прогалини в навичках і заохочуючи інклюзивність, НОД сприяє досягненню ширшого поняття сталого розвитку, визначеного ООН.

Європейська опора соціальних прав

Освіта, професійна підготовка та навчання впродовж життя — перші принципи Європейської опори соціальних прав. Цей документ демонструє тісний зв'язок між соціальними правами, рівними можливостями та навчанням. Навчання та освіта дорослих забезпечують кращий доступ до ринку праці, а також до участі в інших сферах життя, таких як демократичні процеси та активне громадянство.

Європейська стратегія навичок

НОД відіграє важливу роль у реалізації цілей Європейської стратегії навичок, надаючи людям можливості набути та вдосконалити свої навички. Забезпечуючи просвітницькі кампанії, життєві навички та методології з увагою до учня, організації НОД — в авангарді створення «Європи, що навчається».

Шляхи підвищення кваліфікації

НОД відіграє ключову роль у реалізації стратегії Шляхів підвищення кваліфікації. Гнучке навчання основних і життєвих навичок, просвітницькі кампанії та оцінювання навичок дозволяють розширити можливості людей і надати їм доступ до кращої роботи та життя.

Політика щодо навчання й освіти дорослих

Марракеська рамкова програма заходів з Сьомої конференції про освіту дорослих — використання трансформаційної сили НОД

Прийнявши Марракеську рамкову програму заходів на Сьомій конференції про освіту дорослих 17 червня 2022 року, представники понад 140 країн взяли на себе зобов'язання втілити своє бачення права на навчання впродовж життя. Вони зобов'язалися значно збільшити участь дорослих у навчанні та визнали необхідність збільшення фінансових інвестицій у навчання та освіту дорослих. Громадянське суспільство в НОД по всьому світу (ЄАОД та її члени з європейського регіону) співпрацює з урядами та підтримує їх у реалізації цього амбітного бачення.

Європейський порядок денний навчання дорослих

Європейський порядок денний навчання дорослих наголошує на важливості НОД у сприянні соціальному залученню, активній громадянській позиції та постійному особистому розвитку. ЄАОД та її члени належать до ключових учасників реалізації Порядку денного. Заходи НОД знаходять, підтримують і дають нові можливості людям, які перебувають найдалі від навчання та роботи, а також тим, хто принаймні частково скористався перевагами вихідної освіти.

Рекомендації для розробки політики НОД

ЄАОД рекомендує політикам на європейському та національних рівнях:

- Визнати переваги й важливість неформального навчання й освіти дорослих для окремих осіб, громад і суспільства — для демократії, ринків праці, систем охорони здоров'я та інших ключових сфер.
- Визнати, що ключові виклики, які стоять перед Європою, неможливо подолати без навчання й освіти.
- Визнати навчання й освіту дорослих ключовим політичним пріоритетом для Європи.
- Визнати, що концепція навичок включає широкий спектр навчання як для роботи, так і для життя.
- Використовувати Європейський семестр як ключовий інструмент підтримки та розвитку НОД.
- Перетворити Європейський освітній простір на справжній Європейський простір навчання впродовж життя, де всі сфери матимуть рівний статус і пріоритет.
- Підходити до реалізації Європейської опори соціальних прав з увагою до самих громадян, активно враховуючи аспект навчання впродовж життя.
- Сприяти співпраці з організаціями навчання впродовж життя у країнах Європейського сусідства та інших частинах світу та підтримувати їх.
- Посилювати співпрацю, взаємодію та навчання між політикою, практикою та дослідженнями.
- Сформувати та/або розширити громадський діалог про навчання дорослих і підтримувати громадські організації.
- Розробити й реалізувати належні системи врядування та фінансування, які необхідні для уможливлення просвітницьких кампаній, якісного надання навчальних послуг і збільшення участі в навчанні впродовж життя.
- Вкласти достатні фінансові ресурси в НОД і вважати це інвестицією, а не витратою.
- Сформувати узгоджені системи навчання впродовж життя, які уможливають прогрес у навчанні, зокрема шляхом підтвердження та визнання навичок.
- Фінансувати та підтримувати навчання у громадах.
- Створити фінансові стимули інституціям НОД для розробки та надання курсів кліматичної грамотності для дорослих.
- Сприяти програмам кліматичної освіти, які навчають дорослих виконувати практичні дії для боротьби зі зміною клімату в їхніх громадах.
- Підтримувати громадські ініціативи, які залучають дорослих у проекти сталого розвитку, такі як громадські сади, використання інструментів енергоефективності та програми зменшення відходів.
- Забезпечити безперервний професійний розвиток для викладачів, які працюють з дорослими, зосереджуючись на педагогічних методах, що сприяють трансформаційним процесам, демократії та миру.
- Підтримувати мережі взаємного навчання та менторські програми, щоб ділитися успішними практиками й інноваціями в НОД.

Маніфест навчання дорослих *у XXI столітті*

EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

Mundo-J, Rue de l'Industrie 10, 1000 Brussels
www.eaea.org